

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

6. 3. 1928

Kolumbijský prozaik, dramatik a žurnalista Gabriel García Márquez je často považován za nejdůležitějšího představitele tzv. magického realismu. Sám spisovatel se k problematice magického realismu vyjadřoval jen příležitostně v rozhovorech s novináři a kolegy. Tomuto označení se nikdy nebránil, ale také se ho nikdy nepokoušel přesně definovat. Magické vidění reálného světa, jež čtenářům García Márquez odkrývá na stránkách svých románů a povídek, je plné nadsázek a fantastických motivů, které se objevují v místech všedního života. Každé jeho dílo je složeno z mnoha fragmentů, které jsou poskládány jako mozaika. Vypráví velké příběhy, v nichž se fantastické mísí s reálným, komické s tragickým, historické s mytickým a přítomné s minulým. Základními tématy těchto příběhů, v nichž čas neplyne, ale otáčí se dokola, jsou láska, smrt, samota a stárnutí.

Gabriel García Márquez se narodil 6. března 1928 v kolumbijském městečku Aracataca. To se lze dočíst ve většině slovníků, encyklopedií, stručných životopisů a podobně. Ovšem v pamětech i jinde sám autor uvádí datum 6. března 1927 a podle toho udává i svůj věk a slaví narozeniny. Ani s místem narození to není úplně jednoduché, protože, jak García Márquez vysvětluje v pamětech, správně se nejmenuje Aracataca, ale jen Cataca. Oficiální mýtus je však nekompromisní a patrně neměnný: Gabriel García Márquez se narodil 6. března 1928 v kolumbijském městečku Aracataca v departementu Magdalena jako nejstarší ze šestnácti sourozenců. Rodiče byli velice chudí, a proto se jeho výchovy ujali prarodiče, což bylo tehdy zcela běžné. Do svých dvanácti let Márquez vyrůstal v rozlehlém venkovském domě u matčiných rodičů, kteří významně ovlivnili jeho pozdější tvorbu. Dědeček Nicolás Márquez Iguarán, plukovník v kolumbijské občanské válce, slepý na jedno oko, gurmán a zdatný milovník, který po kraji zanechal tucty levobočků, zasvětil malého Gabriela do tajů historie. Márquezova babička Tranquilina Iguarán Cotesová byla velmi pověřčivá žena a svými magií naplněnými příběhy, v nichž nebylo možné rozlišit hranici světa živých a mrtvých, podnítila Gabrielovu fantazii a cit pro mýty. Po smrti prarodičů bydlel García Márquez

se svými rodiči v Bogotě a v letech 1940-1946 navštěvoval jezuitské lyceum v Zipaquirá. Márquezův otec, původně nedostudovaný medik, potom chudý telegrafista a nakonec neúspěšný soukromý lékárník, snil o tom, že z jeho prvorozeného syna bude bohatý právník. Roku 1947 tedy začal García Márquez studovat práva na Universidad Nacional v Bogotě a od roku 1948 pokračoval v Cartageně. Zde se začala také jeho spolupráce s liberálním listem El Universal. Studia práv nedokončil, více než právo ho totiž zajímala žurnalistika a literatura, především se však věnoval četbě. Za jeden z přelomových čtenářských zážitků označuje Márquez Kafkovu Proměnu, při jejíž četbě si uvědomil, že literatura nemusí spočívat jen v přímočarém vypravování tradiční zápletky: „*Napadlo mě, že neznám nikoho, kdo by směl takhle psát. Kdybych znal, začal bych psát už dávno.*“ A také si v Kafkově stylu povšiml rysů připomínajících způsob vyprávění jeho babičky: „*Tak vypravovala příběhy má babička; líčila ty nejdivočejší věci úplně přirozeným tónem.*“ Kromě Kafky měla na začínajícího spisovatele rozhodující vliv četba angloamerických modernistů – Jamese Joyce, Virginie Woolfové a především Williama Faulknera, jehož fiktivní Yoknapatawpha přivedla Garcíu Márqueze k vytvoření Maconda, literární transformace rodné Aracatacy.

Nejprve pracoval García Márquez jako reportér i filmový kritik v Kolumbii. Roku 1954 byl redakcí bogotského deníku El Espectador poslán jako zahraniční dopisovatel do Evropy. Devět měsíců strávil v Římě v Kinematografickém experimentálním středisku, zabýval se filmem a kolumbijskému deníku posílal filmové recenze. Časopisecky zveřejňoval své první povídky, jež vyšly knižně až roku 1972 ve sbírce *Oči modrého psa*. Podnikal cesty po Evropě a v říjnu 1955 navštívil i Československo a Polsko. Zatímco García Márquez poznával Evropu, v Kolumbii vyšel za velkého čtenářského ohlasu jeho románový debut *Všechna špína světa* (česky též *Spadané listí*, 1955). Příběh má osnovu antické tragédie a jeho střídme vyprávění je komponováno z vnitřních monologů tří postav čekajících na pohřeb. Márquez v něm čtenáře poprvé přivádí do městečka Macondo, jehož předlohou byla autorova rodná vesnice, a vypráví o úpadku tohoto městečka, kde kdysi bylo všechno lepší a kde je nahromaděna nenávist.

Po zákazu deníku El Espectador žil García Márquez v letech 1956-1957 v naprosté chudobě v Paříži. Žil z ruky do úst, často neměl peníze na nocleh. Někdy přespával v redakčním skladišti na rolích papíru a téměř rok bydlel v hodinovém

hotýlku de Flanders. Poté se na krátko podíval do Latinské Ameriky, kde psal pro venezuelské časopisy *Momento* a *Elite* redigované jeho přítelem Pliniem Apuleyou Mendozou. Již v létě roku 1957 ale García Márquez odcestoval zpět do Evropy, aby spolu s Mendozou podnikl cestu po socialistických zemích. Deset reportáží z této cesty později García Márquez vydal knižně pod názvem *90 dnů za železnou oponou* (1959). Do Kolumbie se vrátil v roce 1958, oženil se s Mercedes Barcha Pardovou a o rok později se mu narodil syn Rodrigo.

Po kubánské revoluci v roce 1959 vstoupil García Márquez do služeb kubánské tiskové agentury Prensa Latina a založil v Bogotě její kancelář. V této instituci se seznámil s Fidelem Castrem, který se pak stal jeho důvěrným přítelem. Jako korespondent kanceláře Prensa Latina byl Márquez vyslán na několik měsíců do New Yorku, kam odešel s celou rodinou. V roce 1961 na svou funkci v agentuře rezignoval a rodina se přestěhovala do Mexika. García Márquez se věnoval psaní scénářů a v mexickém nakladatelství Era vydal novelu *Plukovníkovi nemá kdo psát* (1961). Novela místem děje navazuje na *Všechnu špínu světa*, objevuje se tu však odlišná perspektiva vypravěče: zatímco v předešlém díle je fiktivní svět Maconda popisován zvnitřku, v tomto románu je líčen objektivním vypravěčem zvnějšku. Spisovatel popisuje chudobu plukovníka a jeho ženy, jejich bídu a strádání a zároveň odhodlání přečkat těžké časy. Velkou roli v tom jistě hraje plukovníkova nezdolná víra v dopis, který každý týden očekává – pátek co pátek, celých patnáct let, chodí starý plukovník do přístavu a čeká, že mu bude doručen dopis, který mu přizná penzi.

V Xalapě v Mexiku vydal Márquez soubor povídek *Pohřeb Velké matky* (1962). Současně vyšel ve Španělsku román *Zlá hodina* (1962), střídme dílo s filozoficko-morálním základem napsané na téma provinční pomlouvačné kampaně, kdy zdánlivě nedůležité letáky naruší poklidnou atmosféru kolumbijského venkova. Vydání tohoto románu bylo pro spisovatele velkým zklamáním, protože španělský editor z textu vymýtil všechny amerikanismy. Márquez se na čas odmlčel.

V roce 1965 se v Mexiku natáčela povídka *V tomto městečku se nekrade* ze souboru *Pohřeb Velké matky*. García Márquez se na filmovém plátně objevil v roli majitele kina. Film měl úspěch a byl zařazen do mexického filmového výběru určeného pro filmový festival v Locarnu. Později byl podle originálního scénáře Garcíí Márqueze

natočen film *Čas zabíjet*. Tento film je považován za jeden z nejlepších mexických filmů.

V červnu 1967 se dostavil Márquezův velký literární úspěch – v argentinském hlavním městě Buenos Aires vyšel jeho vrcholný román *Sto roků samoty*. Stejně jako v novele *Všechna špína světa* je hlavním dějištěm imaginární městečko Macondo. Román na základech magického realismu popisuje historii šesti generací rodu Buendíů, od založení Maconda plukovníkem Aureliano Buendíou až po úpadek města a nový začátek. Kniha ve své podstatě symbolicky zobrazuje úpadek a dějinnou osamělost Latinské Ameriky své doby. I zde si Márquezova fantazie pohrává s historií a tvoří mýtus plný autobiografických prvků, kde nejen místo je autorovi důvěrně známé, ale i důležité postavy románu mají předobrazy ve spisovatelově rodině. Myšlenkou napsat toto vysněné dílo se García Márquez zabýval velmi dlouho a nakonec jí byl tak posedlý, že zastavil nově zakoupený automobil a peníze dal své ženě s nadějí, že jim minimálně na šest měsíců vystačí na živobytí. Dílo pak psal, zavřený ve své pracovně, po osmnáct měsíců. Za tu dobu všechny peníze došly, Mercedes Barcha však svému muži nic neřekla a o všechno kolem se postarala. Když po měsících bídy a odříkání nesla hotový rukopis na poštu, aby jej odeslala nakladatelství Sudamericana, v duchu si říkala: „*A co když se nakonec ukáže, že je ten román špatný?*“ Její obavy byly naštěstí brzy rozptýleny, protože vydání románu *Sto roků samoty* se v literárním světě podobalo výbuchu bomby. Za tři roky se prodalo více než půl milionu výtisků, což celé rodině pomohlo zvednout se ze dna a García Márquez získal možnost věnovat se psaní po zbytek svého života.

Po vydání románu *Sto roků samoty* odešel García Márquez do Barcelony, kde zůstal s rodinou až do roku 1975. V této době vydával sbírky svých ranějších i novějších povídek. Ve Španělsku vyšel též reportážní román *Zpověď trosečníka* (1970), popisující skutečný příběh ztroskotaného námořníka Velasca z kolumbijské válečné lodi Caldas. V roce 1972 vyšla sbírka povídek *Neuvěřitelný a tklivý příběh o bezelstné Eréndiře a její ukrutné babičce*, z níž je pět povídek uvedeno v českém výboru *V tomhle městečku se nekrade* (1979). V roce 1973 byl García Márquez vyznamenán literární cenou Rómula Gallegose a vydal soubor svých novinářských prací pod názvem *Když jsem byl šťastný a neinformovaný*.

V polovině 70. let se García Márquez pod vlivem událostí v Jižní Americe vrátil na rodný kontinent a usadil se v Mexiku. Zde také vydal román *Podzim patriarchy* (1975), groteskně nadsazený příběh stárnoucího diktátora, jehož život i smrt je metaforou samoty, zrůdnosti, slávy a osamělosti mocných. Márquez toto dílo pojal dost netradičně. Místo klasické přímé řeči přechází z jedné osoby na druhou, splétá postavu vypravěče s jednajícími osobami a vytváří tak podivuhodný obraz „reality“. Na sklonku 70. let vyšla autorova série článků pod názvem *Operace Carlota* (1977), pojednávající o roli, kterou sehrála Kuba v Africe.

Spojení spisovatele s novinářským reportérem se projevilo v Márquezově novele *Kronika ohlášené smrti* (1981), vydané nakladatelstvím Bruguera v Barceloně. Komorně laděná novela řeší klasicky pojaté dilema – je větším zločincem ten, kdo v souladu s pravidly společnosti spáchá zločin, nebo společnost, která tomuto zločinu nečinně přihlíží? Po jejím vydání se García Márquez vrátil do Kolumbie, kde jej však konzervativní vláda obvinila z financování partyzánské skupiny M – 19. Údajně měl být Márquez jako angažovaný obhájce demokratického socialismu zatčen. Z tohoto důvodu znovu požádal Mexiko o politický azyl. V roce 1982 obdržel tento „magický realista“ Nobelovu cenu za literaturu, ovšem názory na její udělení byly rozporuplné. Přestože nikdo nesnižoval hodnotu spisovatelových děl, Márquezovy politické postoje se staly objektem mnoha výpadů. Těsně před udělením Nobelovy ceny byla napadena i jeho kniha *Vůně gujavy* (1982), která je souborem rozhovorů spisovatele s redaktorem kolumbijského časopisu Semana P. A. Mendozou. V tomto období stačil Márquez představit i své scénáře *Stopa tvé krve ve sněhu* (1982) a *Šťastné léto paní Forbesové* (1982).

Románovou fresku *Láska za časů cholery* (1985) vydalo nakladatelství Bruguera v Barceloně. Tato novela se již krátce po svém vydání stala nejprodávanější knihou nejen v Kolumbii, ale i ve Španělsku a ve většině latinskoamerických zemích. K její přitažlivosti přispívá podstatnou měrou samo téma lásky s překážkami a šťastným koncem, jež vedlo k označení románu jako „novela rosa“ (doslovně „růžový román“).

Zcela rozdílného zaměření jsou Márquezova publicistická díla *Dobrodružství Miguela Littína v Chile* (1986) a *Chile očima skryté kamery* (1986), která se věnují obhajobě kubánské revoluce a kritice vojenských diktatur v Latinské Americe.

V roce 1988 napsal Márquez cyklus šesti scénářů *Složité lásky* a o rok později vydalo nakladatelství Oveja Negra v Bogotě historický román *Generál ve svém labyrintu* (1989). Hlavní postavou tohoto románu je Simón Bolívar, jedna z největších postav bojů hispanoamerických kolonií za nezávislost na španělské koruně. García Márquez se zaměřil na poslední měsíce Bolívarova života, které těžce nemocný generál prožil na kolumbijské řece Magdaléně – zdrcen politickými zklamáními, neúspěchem svých vizí a nepochopením mnoha bývalých přátel a spolubojovníků.

Rok 1991 přinesl Garcíu Márquezovi spolupráci na nové kolumbijské ústavě. Od roku 1992 působil jako šéfredaktor televizního zpravodajského programu Gabo a v roce 1994 otevřel Kolumbijskou školu pro právníky. V tomto období vyšla v Bogotě sbírka povídek *Dvanáct povídek o poutnících* (1992) a v Barceloně vydalo nakladatelství Mondadori román *O lásce a jiných běsech* (1994), popisující milostný vztah mladičké dívky a kněze žijících v koloniálním prostředí kreolů a černošských sluhů. Román *Zpráva o únosu* (1996) je čistě reálným příběhem, jenž zrcadlí současnou Kolumbii, zemi nevyhlášené občanské války a drogových kartelů. Autor s přesností kronikáře líčí únosy, potupné podmínky, v nichž mafie držela zajatce, smrt jedné rukojmí i jednání v nejvyšších politických kruzích.

Když byla v roce 1999 u Garcíi Márqueze zjištěna rakovina lymfatických uzlin, ještě s větší pílí a soustředěním se pustil do další tvorby. Začal psát své paměti. Biografie *Žít, abych mohl vyprávět* (2002) vyšla v nakladatelství Mondadori v Barceloně a záhy se stala nejprodávanější knihou ve španělsky mluvících zemích. Kniha čtenářům otevírá pohled na spisovatelův čas dětství a léta dospívání, během nichž se formoval jeho životní příběh, a kdy u sebe začal objevovat talent vášnivého literáta, zuřivého reportéra a ambiciózního autora časopiseckých povídek. Vzpomínání, v němž se mísí stejně jako v románech fantazie s realitou, končí rokem 1955.

Na paměť mým smutným courám pojmenoval mistr magického realismu Gabriel García Márquez svou zatím poslední prózu, kterou dopsal v květnu 2004. Příběh zasazený do kolumbijského přímořského města vypráví jeho protagonista, starý mládenec, celoživotní hudební kritik a nedělní fejetonista místních novin. Ke svým devadesátinám se rozhodne dát si zvláštní dárek - strávit noc s pannou. Román však není příběhem muže, který si chce něco dokázat či si ještě něco užít. Je to příběh

člověka, který si nepřipouští, že je starý. Příběh o tom, že láska může přijít v každém věku, a o tom, že často i smutný, krutý život přináší nádherné chvíle.